

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ПРАВА В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION OF FUTURE LAW BACHELORS IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION OF EDUCATION

У статті досліджено особливості впровадження інформаційно-комунікаційних технологій навчання в систему підготовки майбутніх бакалаврів права з метою формування та розвитку їх цифрової компетентності. Показано, що нині існує низка юридичних послуг, які перейшли в онлайн-середовище і можуть відтворити цифрові процеси та допомогти майбутнім бакалаврам права отримати практичний досвід роботи. Виявлено, що розпочинається робота над віртуальними судовими системами, які могли б керувати та вирішувати судові справи повністю онлайн, а безпечна підготовка та обмін юридичними документами, з увагою до захисту персональних даних і етичних принципів, є частиною очікуваного професійного кодексу практики в Інтернеті. Обґрунтовано концептуальні засади формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів права в умовах діджиталізації освіти: концепція цифрової юридичної освіти призначена для підготовки бакалаврів права у контексті надання ними цифрових юридичних послуг у майбутній професійній діяльності; базові прогнози щодо майбутнього цифрової трансформації містять застосування штучного інтелекту не лише для автоматизації основних юридичних процесів, але й для встановлення більш глибоких правових знань шляхом використання великих обсягів даних; низка юридичних послуг перейшли в онлайн-середовище, тому відтворення цифрових процесів допомагає майбутнім бакалаврам права отримати практичний досвід; гіпермедіа технології значно підвищують дидактичні можливості сучасних комп'ютерних засобів навчання, оскільки дають можливість представлення інформації у вигляді образів, ближчих до суті мислення людини, зменшують необхідність проміжного кодування, що підвищує продуктивність і швидкість сприйняття; ефективність професійної підготовки майбутніх бакалаврів права на основі системної інтеграції в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій зумовлена її показниками якості; інформаційному суспільству, що базується на знанні та інформації, має відповідати нова глобальна випереджальна інноваційна освітня система, спрямована на підготовку до професійної діяльності; розроблені теоретичні положення, методи, моделі мають бути доведені до реалізації у практиці підготовки бакалаврів до професійної діяльності та задовольняти поточні та перспективні потреби суспільства, системи освіти та ринку праці.

Ключові слова: концептуальні основи, формування, професійна компетентність, майбутні бакалаври права, цифровізація освіти.

The article examines the peculiarities of the introduction of information and communication technologies of education into the system of training future bachelors of law with the aim of forming and developing their digital competence. It is shown that there are now a number of legal services that have gone online and can recreate digital processes and help future law graduates gain practical work experience. It found that work is underway on virtual court systems that could manage and resolve court cases entirely online, and the secure preparation and exchange of legal documents, with attention to privacy and ethical principles, is part of the expected professional code of practice online. The conceptual principles of the formation of professional competence of future bachelors of law in the conditions of digitalization of education are substantiated: the concept of digital legal education is intended for the preparation of bachelors of law in the context of their provision of digital legal services in future professional activities; basic predictions for the future of digital transformation include the use of artificial intelligence not only to automate basic legal processes, but also to establish deeper legal knowledge through the use of large volumes of data; a number of legal services have moved to an online environment, so the reproduction of digital processes helps future law graduates to gain practical experience; hypermedia technologies significantly increase the didactic capabilities of modern computer learning tools, as they provide the opportunity to present information in the form of images that are closer to the essence of human thinking, reduce the need for intermediate transcoding, which increases productivity and speed of perception; the effectiveness of the professional training of future bachelors of law based on the systematic integration of information and communication technologies into the educational process is determined by its quality indicators; the information society, based on knowledge and information, should correspond to a new global anticipatory innovative educational system aimed at preparation for professional activity; developed theoretical provisions, methods, models should be implemented in the practice of preparing bachelors for professional activities and satisfy the current and prospective needs of society, the education system, and the labor market.

Key words: conceptual foundations, formation, professional competence, future bachelors of law, digitalization of education.

УДК 378.14:34:17.021.1
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/70.2.28>

Чичкевич О.Б.,
аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Концепція цифрових компетенцій включає ефективне використання

цифрових інструментів і медіа, що постійно змінюються, для навчання та виконання цифрових завдань, цифрової поведінки (такої як онлайн-спілкування, командна робота, етичний обмін

інформацією), а також цифрового мислення. Нинішня ситуація прискорила потребу в більш систематичному діагностуванні та розумінні цифрових компетенцій, зокрема майбутніх бакалаврів права. Глобальний світ потребує глобального знання: така нова форма знання необхідна як для науки, але й багатьох інших сфер діяльності, перш за все для професійної освіти. При цьому на перший план виходить завдання нового конструювання змісту та організації навчального матеріалу, педагогічної діяльності викладача та навчальної роботи студента у відкритому комп'ютерному середовищі. Головним нині стає перехід від описового або аналітичного уявлення цього об'єкта до моделювання його істотних властивостей. Для майбутніх бакалаврів права актуальності набуває використання можливостей комп'ютера у моделюванні дослідницької та професійної діяльності.

Проблема стає особливо гострою в контексті сучасної трансформації системи вищої юридичної освіти, оскільки професійна компетентність майбутніх бакалаврів права включає високорозвинені навички роботи з великими інформаційними масивами в режимі реального часу. У системі вищої юридичної освіти України запровадження інтерактивного навчання на основі інформаційно-комунікаційних технологій розглядається в аспектах реалізації інноваційної моделі підготовки майбутніх бакалаврів права та використання засобів комп'ютерної підтримки тощо.

Водночас актуальними є подальші дослідження особливостей впровадження інформаційно-комунікаційних технологій навчання в систему підготовки майбутніх бакалаврів права з метою формування та розвитку їх цифрової компетентності. Це зумовлює необхідність розроблення відповідних концептуальних засад, які є предметом дослідження, результати якого викладені у цій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток цифрових компетенцій майбутніх бакалаврів права привертає значну увагу дослідників з наголосом на важливості цифрових навичок. Досліджуючи зростаючу базу публікацій у цій галузі, стає зрозуміло, що цифрові компетенції студентів є суперечливою сферою інтересів із різноманітними визначеннями, рамками та напрямками, однак існує загальний консенсус для навчання та виконання цифрових завдань, наприклад, онлайн-спілкування, командної роботи та етичного обміну інформацією, а також цифрового мислення тощо.

Як зазначає О. Наливайко, «цифрова компетентність» як поняття, пов'язане з формуванням та застосуванням ІКТ, переживає трансформацію разом із поглибленням наукових розвідок у цій сфері. Тобто зміст визначення цього складного поняття зводиться до цілей та потреб конкретного дослідника, що в свою чергу призводить до

необ'єктивних та оманливих результатів, де саме поняття цифрова компетентність трактується занадто вузько чи занадто широко. Іншим важливим аспектом, пов'язаним із цифровою компетентністю та її формуванням, є її відображення у змісті освіти та системі ефективної підготовки здобувачів освіти, тому що не секрет, що зараз існує багато думок та позицій різних науковців щодо компетентності, пов'язаної з цифровізацією усіх ланок суспільного життя людини» [7, с. 49].

На думку М. Криштановича «навчання студентів з юридичною спеціалізацією засобами дистанційної освіти являє собою нову організацію освітнього процесу, вона не є різновидом або поліпшеним варіантом заочного. Це нова, самостійна, прогресивна форма навчання, яка має більш потенційні можливості» [5, с. 51].

О. Стечкевич зазначає, що «комплексний аналіз поняттєвого апарату цифрової компетентності містить підходи до науково-педагогічного ранжування і узгодження ключових понять, а також визначення їх місця і ролі у педагогічній науці. Цифрова компетентність педагога має бути взаємодією трьох вимірів: технічного, етичного та когнітивного» [8, с. 124].

Вважається, що «використання методів цифрової гуманістичної педагогіки може додати новий вимір історико-педагогічним дослідженням, надає можливість науковцям під час аналізу відео та аудіо записів здійснювати подорожі у просторі і часі, і, що не менш важливо, здійснювати оцифрування (переведення у електронну форму) унікальних документальних і епістолярних матеріалів, фото, зображень, творів педагогічної класики, тим самим уможлиблюючи подальші дослідження унікальних джерел педагогічного знання, створення віртуальних музеїв і лабораторій» [2, с. 27].

Досліджувалися проблеми інтеграції змісту навчання засобами хмарних технологій у віртуальному середовищі закладу вищої освіти (І. Бех, Ю. Козловський, М. Марусинець [1]), інформаційні технології та технічні засоби навчання (О. Буйницька [2]), інноваційні та традиційні технології навчання в умовах інформатизації освіти (Г. Євсєєва, В. Бабенко [4]), модель стандарту інформаційно-комунікаційної компетентності викладачів в контексті підвищення якості освіти (Н. Морзе, А. Кочарян [6]) та ін.

У зарубіжній науково-педагогічній літературі значна кількість публікацій присвячена навчанню студентів в умовах цифровізації освіти, зокрема це J. Silva-Quiroz та E. Morales-Morgado [9], L. Samuelsson та N. Lindström [11] та ін.

Водночас, не сформульовані концептуальні положення щодо шляхів формування та розвитку професійної компетентності фахівців юридичних спеціальностей в умовах посиленого використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування концептуальних засад формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів права в умовах діджиталізації освіти на основі інтеграції вимог концепцій юридичної та цифрової освіти.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах ефективно впровадження методів і форм активного навчання можливе лише за умови розвитку системи підготовки майбутніх бакалаврів права до широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій, які стають унікальним засобом вирішення навчальних і практичних завдань. Водночас успішність цього процесу значною мірою залежить від рівня сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності студентів і викладачів.

Нині виникає необхідність з метою оптимізації навчального процесу здійснювати узгодження інформаційної моделі, що пред'являється до навчання, з реальними об'єктами, інформацію про які вона містить, що досягається мультимедійними засобами навчання. Гіпертекстове структурування інформації є способом конструювання нового дерева на вже існуючому. В результаті послідовного застосування цієї процедури на тому самому інформаційному матеріалі виявляється сконструйованими кілька дерев, що виражають різні його інтерпретації. Можливість створювати структури асоціативно пов'язаної інформації дозволяє розглядати гіпертекст як спосіб уявлення знань.

Виходячи з викладеного вище, нами розроблено такі концептуальні засади формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів права в умовах діджиталізації освіти:

1) концепція цифрової юридичної освіти призначена для підготовки бакалаврів права у контексті надання ними цифрових юридичних послуг у майбутній професійній діяльності;

2) базові прогнози щодо майбутнього цифрової трансформації містять застосування штучного інтелекту не лише для автоматизації основних юридичних процесів, але й для встановлення більш глибоких правових знань шляхом використання великих обсягів даних;

3) низка юридичних послуг перейшли в онлайн-середовище, тому відтворення цифрових процесів допомагає майбутнім бакалаврам права отримати практичний досвід;

4) гіпермедіа технології значно підвищують дидактичні можливості сучасних комп'ютерних засобів навчання, оскільки дають можливість представлення інформації у вигляді образів, ближчих до суті мислення людини, зменшують необхідність проміжного перекодування, що підвищує продуктивність і швидкість сприйняття;

5) ефективність професійної підготовки майбутніх бакалаврів права на основі системної інтеграції

в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій зумовлена її показниками якості;

6) інформаційному суспільству, що базується на знанні та інформації, має відповідати нова глобальна випереджальна інноваційна освітня система, спрямована на підготовку до професійної діяльності.

7) розроблені теоретичні положення, методи, моделі мають бути доведені до реалізації у практиці підготовки бакалаврів до професійної діяльності та задовольняти поточні та перспективні потреби суспільства, системи освіти та ринку праці.

Розглянемо деякі з цих концептуальних засад детальніше.

Ідея гіпертексту як способу організації інформації в комп'ютерних системах відкриває великі можливості не тільки для накопичення нових знань, але і для їхньої ієрархічної систематизації, які становлять концептуальну основу будь-якого когнітивного процесу. Можливості гіпертекстових систем з погляду організації навчального матеріалу відповідають вимогам теорії навчання. Матеріал згадується тим легше і точніше, чим більшим числом зв'язків він включений у предмет. Пред'явлення одного й того матеріалу багато разів у різному змісті полегшує спогади, оскільки збільшує зв'язок цього матеріалу з іншим.

Побудова внутрішньої бази знань відбувається з допомогою приєднання нових знань до існуючої їх структури, тобто шляхом внесення до цієї структури невеликих змін. Розуміння та засвоєння посилюється, якщо студенти можуть пов'язати нові знання з тими, якими вони вже опанували.

Для ефективного використання гіпертекстові навчальні системи повинні мати такі можливості: забезпечувати різні та різноманітні форми подання навчального матеріалу, включаючи статичні та динамічні ілюстрації, моделі; підтримувати розвинену структуру навчального матеріалу з багатьма зв'язками між окремими елементами; надавати засоби для зіставлення окремих елементів навчальних матеріалів та їх інтеграції; підтримувати динамічні моделі, інтерактивні демонстрації, обробляти вибіркові відповіді питання тощо. Система управління контентом є одним із компонентів мережного навчально-інформаційного середовища, є джерелом навчально-методичного знання і одночасно слугує для організації різних форм самостійної пізнавальної діяльності.

У цьому контексті ми розглядаємо концепцію цифрової юридичної освіти, призначену для підготовки бакалаврів права у контексті надання цифрових юридичних послуг. Нині існує низка юридичних послуг, які вже перейшли в онлайн-середовище, демонструючи, що можуть відтворити цифрові процеси та допомогти майбутнім бакалаврам права отримати практичний досвід. Наприклад, процес електронного розкриття, коли

документи зберігаються та обробляються в електронній формі, можна змоделювати в навчальному онлайн-середовищі, де маємо відтворення онлайн-процесу юридичних транзакцій, де студенти можуть досліджувати різні форми технологій і розвивати різноманітні навички, які можна передавати, включаючи онлайн-спілкування, онлайн-інтерв'ю та переговори з клієнтами, планування та управління часом, онлайн безпеки, конфіденційності та етичної поведінки. Також розпочинається робота над віртуальними судовими системами, які могли б керувати та вирішувати судові справи повністю онлайн.

Інші цифрові навички, які очікуються від бакалаврів права як майбутніх професіоналів, особливо під час роботи в приватному секторі. Це адреси надання та керування онлайн-клієнтськими послугами та запитами, використання автоматизованих процесів, програмного забезпечення для правового управління та цифрових інструментів (наприклад, автоматизованих платформ для юридичних операцій та організації та управління випадки, пропонуючи відстеження часу та планування зустрічей та керування файлами). Додатковими прогнозами щодо майбутнього цифрової трансформації є застосування штучного інтелекту не лише для автоматизації основних юридичних процесів, але й для встановлення більш глибоких правових знань шляхом використання великих обсягів даних.

На додаток до використання цифрових інструментів, безпечна підготовка та обмін юридичними документами в Інтернеті, з увагою до захисту персональних даних і етичних принципів, є частиною очікуваного професійного кодексу практики в Інтернеті. Дослідження конкурентів і пошук онлайн-можливостей для вдосконалення юридичних знань також є невід'ємною частиною професійної юридичної практики для забезпечення конкурентної переваги та обміну інформацією з розробками, правовими вимогами та інноваційними практиками, а використання соціальних медіа для взаємодії з клієнтами та просування послуг також сприяє важливому аспекту приватних юридичних компаній.

Висновки. Таким чином, розроблено такі концептуальні засади формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів права в умовах діджиталізації освіти: концепція цифрової юридичної освіти призначена для підготовки бакалаврів права у контексті надання ними цифрових юридичних послуг у майбутній професійній діяльності; базові прогнози щодо майбутнього цифрової трансформації містять застосування штучного інтелекту не лише для автоматизації основних юридичних процесів, але й для встановлення більш глибоких правових знань шляхом використання великих обсягів даних; низка юридичних послуг перейшли в онлайн-середовище, тому відтворення цифрових процесів допомагає майбутнім

бакалаврам права отримати практичний досвід; гіпермедіа технології значно підвищують дидактичні можливості сучасних комп'ютерних засобів навчання, оскільки дають можливість представлення інформації у вигляді образів, ближчих до суті мислення людини, зменшують необхідність проміжного перекодування, що підвищує продуктивність і швидкість сприйняття; ефективність професійної підготовки майбутніх бакалаврів права на основі системної інтеграції в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій зумовлена її показниками якості; інформаційному суспільству, що базується на знанні та інформації, має відповідати нова глобальна випереджальна інноваційна освітня система, спрямована на підготовку до професійної діяльності; розроблені теоретичні положення, методи, моделі мають бути доведені до реалізації у практиці підготовки бакалаврів до професійної діяльності та задовольняти поточні та перспективні потреби суспільства, системи освіти та ринку праці.

До подальших напрямів дослідження відносимо розроблення методичних аспектів формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів права в умовах діджиталізації освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бех І., Козловський Ю., Марусинець М. Інтеграція змісту навчання засобами хмарних технологій у віртуальному середовищі закладу вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 76. № 2. С. 70–85.
2. Биков В., Лещенко М., Тимчук Л. Цифрова гуманістична педагогіка. Київ: ІІТЗН НАПН України, 2017. 181 с.
3. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 240 с.
4. Євсєєва Г. П., Бабенко В. А. Інноваційні та традиційні технології навчання в умовах інформатизації освіти. *Імплементация сучасних технологій навчання навчальний процес*: матеріали міжнар. наук. конф., 17–18 березня 2015 р. Київ: НУХТ, 2015. С. 162–169.
5. Криштанович М. Ф. Теоретико-методологічна основа забезпечення дистанційного навчання студентів-правників. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 68. Т. 2. С. 48–52.
6. Морзе Н. В., Кочарян А. Б. Модель стандарту ІКТ-компетентності викладачів університету в контексті підвищення якості освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. 43, 5. 27–39.
7. Наливайко О. Цифрова компетентність: сутність поняття та динамічного його розвитку. *Компетентнісний підхід у вищій школі: теорія та практика*. Харків: ХНУ, 2021. С. 40–65.
8. Стечків О. О. Комплексний підхід до формування поняттєвого апарату цифрової компетентності педагога. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 55, т. 3. С. 122–127.
9. Silva-Quiroz, J. & Samuelsson, L., & Lindström, N. (2022). Online Surveillance and Education for Digital Competence. *Athens Journal of Education*, 9(4), 545–557.